

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

24. marts 2022*

»Appel – EU-retlige principper – artikel 19 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol – parternes repræsentation i direkte søgsmål for Unionens retsinstanser – advokat, der er tredjemand i forhold til sagsøgeren – krav om uafhængighed – advokat, der er medarbejder i et advokatfirma – artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder«

I de forenede sager C-529/18 P og C-531/18 P,

angående to appeller i henhold til artikel 56 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, iværksat den 9. august 2018 (sag C-529/18 P) og den 10. august 2018 (sag C-531/18 P),

PJ, Berlin (Tyskland), ved Rechtsanwälte J. Lipinsky og C. von Donat,

appellant,

de øvrige parter i appelsagen:

Den Europæiske Unions Kontor for Intellectuel Ejendomsret (EUIPO) ved D. Botis og A. Söder, som befuldmægtigede,

sagsøgt i første instans,

Erdmann & Rossi GmbH, Berlin, ved Rechtsanwälte H. Kunz-Hallstein og R. Kunz-Hallstein,

intervenient i første instans (C-529/18 P),

og

PC, Berlin, ved Rechtsanwälte J. Lipinsky og C. von Donat,

appellant,

de øvrige parter i appelsagen:

PJ ved Rechtsanwälte J. Lipinsky og C. von Donat,

sagsøger i første instans,

* Processprog: tysk.

Den Europæiske Unions Kontor for Intellectuel Ejendomsret (EUIPO) ved D. Botis og A. Söder, som befuldmægtigede,

sagsøgt i første instans,

Erdmann & Rossi GmbH, Berlin, ved Rechtsanwälte H. Kunz-Hallstein og R. Kunz-Hallstein,

intervenient i første instans (C-531/18 P)

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling),

sammensat af formanden for Anden Afdeling, A. Prechal, som fungerende formand for Tredje Afdeling, og dommerne J. Passer, F. Biltgen (refererende dommer), L.S. Rossi og N. Wahl,

generaladvokat: M. Campos Sánchez-Bordona,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 PJ og PC har med deres appeller nedlagt påstand om ophævelse af Den Europæiske Unions Rets kendelse af 30. maj 2018, PJ mod EUIPO – Erdmann & Rossi (Erdmann & Rossi) (T-664/16, herefter »den appellerede kendelse«, EU:T:2018:517), hvorved Retten dels afviste det søgsmål, der var anlagt til prøvelse af afgørelse truffet den 18. juli 2016 af Fjerde Appellkammer ved Den Europæiske Unions Kontor for Intellectuel Ejendomsret (EUIPO) (sag R 1670/2015-4) vedrørende en ugyldighedssag mellem Erdmann & Rossi GmbH og PJ, dels fastslog, at det var ufornuddent at træffe afgørelse om PC's anmodning om udskiftning.

Retsforskrifter

- 2 Artikel 19, stk. 1-4, i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, som finder anvendelse på Retten i medfør af denne stats artikel 53, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne såvel som Unionens institutioner repræsenteres for Domstolen af en befuldmægtiget, der udpeges for hver enkelt sag; den befuldmægtigede kan bistås af en rådgiver eller af en advokat.

De stater, som er parter i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde [af 2. maj 1992 (EFT 1994, L 1, s. 3)], bortset fra medlemsstaterne, samt den i aftalen omhandlede EFTA-Tilsynsmyndighed repræsenteres på samme måde.

Andre parter skal repræsenteres af en advokat.

Kun en advokat, der har beskikkelse i en medlemsstat eller i en anden stat, som er part i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, kan repræsentere eller bistå en part for Domstolen.«

3 Artikel 51, stk. 1, i Rettens procesreglement fastsætter:

»Parterne skal være repræsenteret ved befuldmægtigede eller advokater på de i statuttens artikel 19 fastsatte betingelser.«

Sagens baggrund

4 Sagens baggrund kan sammenfattes som følger.

5 Den 19. september 2011 indgav PJ en ansøgning om registrering af et EU-varemærke til EUIPO vedrørende ordtegnet »Erdmann & Rossi«.

6 De varer og tjenesteydelser, som varemærkeansøgningen vedrørte, henhører under klasse 12, 37 og 42 i Nicearrangementet af 15. juni 1957 vedrørende international klassificering af varer og tjenesteydelser til brug ved registrering af varemærker, som revideret og ændret.

7 Varemærket blev registreret den 3. februar 2012 under nr. 010310481.

8 Den 26. marts 2014 indgav Erdmann & Rossi en begæring om, at det omtvistede varemærke skulle erklæres ugyldigt på grundlag af artikel 52, stk. 1, litra b), i Rådets forordning (EF) nr. 207/2009 af 26. februar 2009 om EU-varemærker (EUT 2009, L 78, s. 1) [nu artikel 59, stk. 1, litra b), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2017/1001 af 14. juni 2017 om EU-varemærker (EUT 2017, L 154, s. 1)].

9 Ved afgørelse af 29. juni 2015 afslog annullationsafdelingen ugyldighedsbegæringen i sin helhed.

10 Den 18. august 2015 indgav Erdmann & Rossi en klage til EUIPO.

11 Ved afgørelse af 18. juli 2016 gav Fjerde Appellkammer ved EUIPO medhold i klagen og annullerede annullationsafdelingens afgørelse.

Sagen for Retten og den appellerede kendelse

12 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 14. september 2016 anlagde PJ et annulationssøgsmål til prøvelse af afgørelsen af 18. juli 2016. Stævningen var underskrevet af S. i dennes egenskab af advokat.

13 Ved processkrift indleveret til Rettens Justitskontor den 31. marts 2017 fremsatte EUIPO en formalitetsindsigelse i henhold til artikel 130, stk. 1, i Rettens procesreglement.

14 Ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 3. april 2017 meddelte EUIPO Retten, at det omtvistede varemærke den 28. februar 2017 var blevet optaget i registreret med en ny indehaver, nemlig »[X] [GmbH & Co. KG]«, og den 1. marts 2017 som følge af en rettelse foretaget af EUIPO med PC som ny indehaver.

- 15 Ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 8. maj 2017 anmodede PJ dels om, at der blev truffet en foranstaltning med henblik på sagens tilrettelæggelse, for at undersøge en mistanke om manipulation af de administrative sagsakter, dels at sagen blev udsat, indtil den strafferetlige efterforskning af EUIPO's medarbejdere var afsluttet.
- 16 Ved processkrift indleveret til Rettens Justitskontor den 23. maj 2017 fremsatte S. en anmodning i henhold til artikel 174 i Rettens procesreglement om udskiftning til fordel for PC.
- 17 Ved processkrift indleveret til Rettens Justitskontor den 24. maj 2017 fremsatte PJ bemærkninger til EUIPO's formalitetsindsigelse.
- 18 Ved den appellerede kendelse afviste Retten sagen med den begrundelse, at stævningen ikke var underskrevet af en uafhængig advokat.
- 19 Retten bemærkede i den appellerede kendelses præmis 51, at andre parter end medlemsstaterne, Unionens institutioner, EFTA-Tilsynsmyndigheden og stater, som er parter i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, i henhold til artikel 19, stk. 3 og 4, og artikel 21, stk. 1, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, der i henhold til denne statuts artikel 53, stk. 1, finder anvendelse på rettergangsmåden ved Retten, og ifølge artikel 73, stk. 1, i Rettens procesreglement skal være repræsenteret ved en advokat, der har beskikkelse i en medlemsstat.
- 20 I den appellerede kendelses præmis 53 fremhævede Retten, at opfattelsen af advokatens rolle i Unionens retsorden, som udspringer af medlemsstaternes fælles retstraditioner, og som ligger til grund for artikel 19 i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, er, at denne betragtes som medvirkende i retsplejen, hvorved den pågældende i fuld uafhængighed og under varetagelse af det overordnede hensyn til retsplejen skal yde den juridiske bistand, som klienten har behov for.
- 21 I den appellerede kendelses præmis 54 bemærkede Retten med henvisning til dom af 6. september 2012, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej mod Kommissionen (C-422/11 P og C-423/11 P, EU:C:2012:553, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis), at begrebet advokatens »uafhængighed« ikke kun defineres positivt ved henvisning til de fagetske forpligtelser, men også negativt, dvs. ved henvisning til et manglende ansættelsesforhold mellem advokaten og dennes klient. I kendelsens præmis 55 fastslog Retten, at denne argumentation i lige så høj grad finder anvendelse på en situation, hvor en advokat er ansat af en enhed, der er tilknyttet den part, som advokaten repræsenterer, som på en situation, hvor en advokat er tilknyttet sagsøgeren ved en civilretlig kontrakt.
- 22 Efter i den appellerede kendelses præmis 56 at have bemærket, at advokaten for en ikke-privilegeret part heller ikke må have en sådan personlig tilknytning til den pågældende sag eller en sådan afhængighed af sin klient, at advokaten risikerer ikke at være i stand til at opfylde sin vigtige rolle som juridisk rådgiver på den mest hensigtsmæssige måde, udledte Retten heraf i kendelsens præmis 57, at kravet om uafhængighed ikke alene har til formål at udelukke, at fuldmagtsgiveren repræsenteres af sine ansatte eller af personer, der er økonomisk afhængige af denne, men at det er et mere generelt krav, hvis overholdelse skal undersøges i hver enkelt sag.
- 23 I det foreliggende tilfælde bemærkede Retten i den appellerede kendelses præmis 62, at PJ var medstifter af og en af parterne i advokatfirmaet Z, som han gennem S. havde givet fuldmagt til at repræsentere sig i et søgsmål for Retten, og at dette advokatfirma, der var et registreret selskab, der udøvede liberalt erhverv, var en i forhold til PJ særskilt retlig enhed.

- 24 I den appellerede kendelses præmis 63 fastslog Retten, at PJ på grund af den omstændighed, at beslutningerne i advokatfirmaet Z træffes enstemmigt, i sin egenskab af partner udøvede effektiv kontrol med alle dette firmas beslutninger, herunder beslutninger vedrørende firmaets medarbejdere, hvilket omfattede S. Retten fremhævede navnlig, at S. ikke havde samme grad af uafhængighed over for PJ som en advokat, der er ansat på et andet advokatfirma end det, hvor dennes klient er partner, og at det var vanskeligere for S. at imødegå eventuelle spændinger mellem advokatens faglige forpligtelser og de mål, som dennes klient har sat sig.
- 25 Retten udledte heraf i den appellerede kendelses præmis 64, at forholdet mellem S. og advokatfirmaet Z kunne have indflydelse på denne advokats uafhængighed, eftersom advokatfirmaets interesser stort set var sammenfaldende med PJ's, og at der forelå en risiko for, at S' faglige vurdering i det mindste delvist var påvirket af dennes arbejdsmiljø.
- 26 Retten fastslog i den appellerede kendelses præmis 65, at den faglige tilknytning, som S. havde til PJ på det tidspunkt, hvor sagen blev anlagt, var af en sådan art, at det risikerede at medføre, at S. ikke var i stand til at opfylde sin vigtige rolle som juridisk rådgiver på den mest hensigtsmæssige måde.
- 27 Hvad angår anmodningen om udskiftning konstaterede Retten i den appellerede kendelses præmis 78, at i en sag, hvor den, der har anmodet om udskiftning, er nært knyttet til sagsøgeren, mister anmodningen om udskiftning enhver relevans, når sagen er blevet afvist, fordi sagsøgeren ikke er repræsenteret på retmæssig vis.
- 28 I den appellerede kendelses præmis 80 tilføjede Retten, at henset til, at betingelserne om repræsentation ifølge artikel 19 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol også finder anvendelse i forbindelse med en anmodning om udskiftning, var S, der havde underskrevet anmodningen om udskiftning, ikke en uafhængig advokat i forhold til PJ, eftersom PJ var direktør for PC.
- 29 Retten konkluderede i den appellerede kendelses præmis 81, at det var ufornuddent at træffe afgørelse om anmodningen om udskiftning.

Retsforhandlingerne ved Domstolen og parternes påstande i appelsagerne

- 30 Den 9. og den 10. august 2018 iværksatte PJ og PC hver især appel til prøvelse af den appellerede kendelse.
- 31 Ved afgørelse af 29. november 2018 udsatte Domstolens præsident de to sager, indtil der var afsagt dom i sagen Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA (forenede sager C-515/17 P og C-561/17 P).
- 32 Den 4. februar 2020 afsagde Domstolen dom Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA (C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73).
- 33 Sagen blev genoptaget ved afgørelse af 6. februar 2020.
- 34 Ved afgørelse af 18. maj 2021 blev det besluttet at forene de to appeller med henblik på den mundtlige forhandling og dommen.

- 35 PJ har med sin appel i sag C-529/18 P nedlagt følgende påstande:
- Den appellerede kendelse ophæves.
 - Sagen hjemvises til Retten.
 - EUIPO og Erdmann & Rossi tilpligtes at betale sagsomkostningerne.
- 36 PC har med sin appel i sag C-531/18 P nedlagt følgende påstande:
- Den appellerede kendelse ophæves.
 - Sagen hjemvises til Retten.
 - EUIPO og Erdmann & Rossi tilpligtes at betale sagsomkostningerne.
- 37 I begge sager har EUIPO og Erdmann & Rossi nedlagt følgende påstande:
- Appellerne forkastes.
 - PJ og PC tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

Om appellerne

- 38 PJ har til støtte for appellen i sag C-529/18 P fremsat tre anbringender vedrørende henholdsvis en tilsidesættelse af artikel 19, stk. 3, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, en urigtig gengivelse af de faktiske omstændigheder og en tilsidesættelse af artikel 47, stk. 1 og 2, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«).
- 39 Til støtte for sin appel i sag C-531/18 P har PC ligeledes fremsat tre anbringender vedrørende henholdsvis en fejlagtig konstatering af, at det var uforholdt at træffe afgørelse om anmodningen om udskiftning, en tilsidesættelse af artikel 19, stk. 3, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol og en tilsidesættelse af chartrets artikel 47, stk. 1 og 2.
- 40 Henset til den konstaterede sammenhæng mellem på den ene side det første og det andet appelanbringende i sag C-529/18 P og på den anden side det andet appelanbringende i sag C-531/18 P skal disse anbringender undersøges samlet.

Det første og det andet appelanbringende i sag C-529/18 P og det andet appelanbringende i sag C-531/18 P

Parternes argumentation

- 41 PJ har med sit første appelanbringende i sag C-529/18 P om en tilsidesættelse af artikel 19, stk. 3, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol foreholdt Retten, at den foretog en urigtig anvendelse af den forpligtelse, der er pålagt de ikke-privilegerede parter, til at lade sig repræsentere af en advokat.

- 42 Retten anlagde nemlig en for bred fortolkning af kravene til advokatens uafhængighed, hvilken fortolkning hverken er begrundet i artikel 19's ordlyd eller mening og ikke har nogen støtte i Domstolens praksis. Denne fortolkning er fuldstændig uforudsigelig og i strid med retssikkerhedsprincippet.
- 43 PJ har således for det første gjort gældende, at når en sagsøger er en fysisk person, er den blotte omstændighed, at den af sagsøgeren befuldmægtigede advokat er en anden fysisk person, tilstrækkelig til at opfylde formålet med artikel 19, stk. 3, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol.
- 44 PJ har henvist til, at kravet om bistand fra en uafhængig tredjemand for Unionens retsinstanser består i dels at undgå, at private parter fører deres egen sag uden at benytte en mellemmand, dels at sikre, at juridiske personer forsvares af repræsentanter, der er tilstrækkeligt distancerede fra de juridiske personer, som de repræsenterer.
- 45 PJ er for det andet af den opfattelse, at selv hvis kriteriet for vurdering af advokatens uafhængighed i forhold til juridiske personer anvendes i den foreliggende sag, er der intet grundlag for en så bred fortolkning som den, Retten anlagde. Retten foretog nemlig en fejlagtig anvendelse af retspraksis vedrørende virksomhedsjurister og overskred grænserne for de situationer, der påvirker advokatens uafhængighed, for så vidt som den blotte eksistens af en økonomisk forbindelse mellem advokaten og dennes klient ikke er tilstrækkelig til at konkludere, at der foreligger manglende uafhængighed.
- 46 Situationen i den foreliggende sag kan ikke sammenlignes med situationen i den sag, der gav anledning til dom af 6. september 2012, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej mod Kommissionen (C-422/11 P og C-423/11 P, EU:C:2012:553), som Retten støttede sig på i den appellerede kendelse. PJ's interesser som entreprenør og indehaver af det omhandlede varemærke er nemlig på ingen måde identiske eller sammenfaldende med dem, der varetages af advokatfirmaet Z, hvori advokat S. er ansat. Der er i øvrigt ingen risiko for, at advokat S. ikke er i stand til at løse eventuelle konflikter mellem hendes funktion som juridisk rådgiver og PJ's interesser, eftersom de faglige regler netop har til formål at forebygge sådanne konflikter. PJ kan desuden ikke give advokat S. retningslinjer, idet advokatfirmaet Z dagligt ledes af den anden partner, og alle vigtige beslutninger træffes med enstemmighed.
- 47 PJ har med det andet anbringende foreholdt Retten, at den har gengivet de faktiske omstændigheder urigtigt i forbindelse med anvendelsen af artikel 19, stk. 3, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, for så vidt som konstateringerne vedrørende advokat S.' manglende uafhængighed er baseret på formodninger, der ikke understøttes af de faktiske omstændigheder. Rettens konklusion i den appellerede kendelses præmis 63 vedrørende de vanskeligheder, som S. står over for med henblik på at afhjælpe eventuelle spændinger mellem S.' faglige forpligtelser og de mål, som dennes klient forfølger, er nemlig på ingen måde underbygget.
- 48 Erdmann & Rossi har bestridt de faktiske omstændigheder, som PJ har påberåbt sig for så vidt angår sidstnævntes beføjelser i advokatfirmaet Z og S.' uafhængighed. Selskabet er af den opfattelse, at kravet om uafhængighed i artikel 19, stk. 3, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol ikke kan opfyldes ved den blotte overholdelse af de tyske faglige regler, eftersom begrebet »advokat« som omhandlet i denne bestemmelse skal fortolkes i lyset af EU-retten. Erdmann & Rossi er af den opfattelse, at uafhængighedskriteriet ikke er blevet overholdt i det foreliggende tilfælde, eftersom PJ ikke gav advokat S., men advokatfirmaet Z i dettes egenskab af et selskab,

der udøver liberalt erhverv, fuldmagt. I forbindelse med gennemførelsen af den pågældende retssag handlede den faglig sammenslutning imidlertid gennem sine partnere og repræsentanter, således at fuldmagtsgiveren og fuldmægtigen var den samme.

- 49 EUIPO har for det første præciseret, at appelkammeret ved EUIPO i forbindelse med den af Erdmann & Rossi indgivne ugyldighedsbegæring fastslog, at PJ klart var i ond tro, for så vidt som denne til skade for sin tidligere klient havde ansøgt om registrering af tegnet i eget navn, hvilken registrering sidstnævnte havde betroet ham. Ifølge appelkammeret er denne adfærd ikke forenelig med de kontraktlige forpligtelser og de forpligtelser, der som følge af PJ's forhold til sin klient består efter kontrakten.
- 50 EUIPO har gjort gældende, at Retten foretog en korrekt fortolkning af de to kriterier, der er fastsat i artikel 19, stk. 3, i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, nemlig at repræsentanten er tredjemand, og at denne tredjemand er advokat.
- 51 Selv om EUIPO har medgivet, at udøvelsen af advokaterhvervet som lønmodtager kan være i overensstemmelse med de fagetiske regler, er EUIPO imidlertid af den opfattelse, at den lønnede advokats krævede uafhængighed ikke foreligger i det tilfælde, hvor klienten er denne advokats arbejdsgiver, eftersom det er vanskeligere for advokaten at løse eventuelle konflikter mellem den pågældendes faglige forpligtelser og dennes arbejdsgivers mål. Dette er ligeledes tilfældet, når arbejdsgiveren er en juridisk person, der er forskellig fra klientens fysiske person, men denne er partner i den omhandlede juridiske person, eftersom beslutninger rent faktisk træffes af fysiske personer, navnlig når disse handler i strid med de fagetiske regler.
- 52 EUIPO er i øvrigt af den opfattelse, at forholdet mellem en partner og en advokat, der er medlem af advokatfirmaet, kan sammenlignes med forholdet til en virksomhedsjurist. Selv om en advokat, der er medarbejder i et advokatfirma, kan være uafhængig samtidig med, at de fagetiske regler overholdes, når den pågældende repræsenterer tredjepartsklienter i forhold til det nævnte firma, foreligger denne uafhængighed ikke længere, når vedkommende repræsenterer en partner i det advokatfirma, hvori denne advokat ligeledes arbejder, navnlig når denne partner er overordnet i forhold til sidstnævnte.
- 53 EUIPO har konkluderet, at der i sager, hvor der foreligger et ansættelsesforhold eller en anden form for afhængighed, der kan være til hinder for repræsentation som omhandlet i artikel 19, stk. 1, i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, skal foretages en undersøgelse i hvert enkelt tilfælde. En sådan undersøgelse er imidlertid et faktisk spørgsmål, som ikke er omfattet af Domstolens prøvelsesret i forbindelse med en appel.
- 54 Hvad angår det andet appelanbringende om en påstået urigtig gengivelse af de faktiske omstændigheder er EUIPO af den opfattelse, at PJ i virkeligheden har nedlagt påstand om, at Domstolen foretager en ny vurdering heraf.

Domstolens bemærkninger

- 55 Hvad indledningsvis angår EUIPO's argumenter om, at det første og det andet anbringende i sag C-529/18 P skal afvises med den begrundelse, at de vedrører faktiske spørgsmål, skal det bemærkes, at det følger af artikel 256 TEUF og af artikel 58, stk. 1, i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, at det alene er Retten, der er kompetent til dels at fastlægge de faktiske omstændigheder i sagen, når bortses fra tilfælde, hvor den indholdsmæssige urigtighed af dens konstateringer følger af akterne i den sag, den har behandlet, dels at bedømme disse faktiske

omstændigheder. Denne bedømmelse udgør ikke – medmindre der er tale om en urigtig gengivelse af de for Retten fremlagte beviser – et retsspørgsmål, der som sådant er undergivet Domstolens prøvelsesret. Når Retten har fastlagt eller bedømt de faktiske omstændigheder, er Domstolen i henhold til artikel 256 TEUF kompetent til at gennemføre en kontrol med den retlige kvalificering af disse faktiske omstændigheder og de retlige konsekvenser, Retten har draget heraf (dom af 4.2.2020, *Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA*, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 47).

- 56 I det foreliggende tilfælde baserede Retten sig ved vurderingen af karakteren af forholdet mellem PJ og dennes repræsentant på faktuelle oplysninger, som Domstolen i henhold til artikel 19 i statuttens for Den Europæiske Unions Domstol bl.a. kan efterprøve kvalificeringen af.
- 57 Som følge heraf bør den af EUIPO rejste formalitetsindsigelse forkastes.
- 58 Det skal, hvad angår repræsentation for Unionens retsinstanser af en part, der ikke er omhandlet i artikel 19, stk. 1 og 2, i statuttens for Den Europæiske Unions Domstol, bemærkes, at denne statuts artikel 19, stk. 3 og 4, der i medfør af nævnte statuts artikel 56 finder anvendelse på rettergangsmåden ved Retten, indeholder to særskilte og kumulative betingelser, hvoraf den første er en betingelse om, at parter, der ikke er omfattet af artikel 19, stk. 1 og 2, skal være repræsenteret af en advokat, og den anden om, at kun en advokat, der har beskikkelse i en medlemsstat eller i en anden stat, som er part i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, kan repræsentere eller bistå en part for Unionens retsinstanser (dom af 4.2.2020, *Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA*, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 55 og den nævnte retspraksis).
- 59 Hvad angår denne anden betingelse fremgår det af ordlyden af artikel 19, stk. 4, i statuttens for Den Europæiske Unions Domstol, at betydningen og rækkevidden af denne betingelse skal fortolkes ved henvisning til den pågældende nationale lovgivning. I den foreliggende sag er det ubestridt, at den advokat, der repræsenterer PJ, har overholdt denne betingelse i forbindelse med søgsmålet i første instans.
- 60 Hvad angår den første betingelse vedrørende begrebet »advokat« har Domstolen fastslået, at idet artikel 19, stk. 3, i statuttens for Den Europæiske Unions Domstol ikke henviser til medlemsstaternes nationale lovgivninger, skal dette begreb fortolkes selvstændigt og ensartet i hele Unionen, idet der ikke alene skal tages hensyn til denne bestemmelses ordlyd, men også til bestemmelsens kontekst og formål (dom af 4.2.2020, *Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA*, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis).
- 61 Som Retten har bemærket i den appellerede kendelses præmis 52, følger det i denne henseende af ordlyden af artikel 19, stk. 3, i statuttens for Den Europæiske Unions Domstol, navnlig af anvendelsen af udtrykket »repræsenteres«, at en »part« i denne artikels forstand uanset dennes stilling ikke er bemyndiget til selv at føre sin sag for en af Unionens retsinstanser, men skal lade en anden person møde for sig. Med henblik på et sagsanlæg er det således ikke tilstrækkeligt, at der indleveres en stævning, som sagsøgeren selv har underskrevet, og dette gælder også, selv om sagsøgeren er en advokat, som har beskikkelse til at føre sager for en national retsinstans (dom af 4.2.2020, *Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA*, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 58 og 59 og den deri nævnte retspraksis).

- 62 Denne konstatering bekræftes af den kontekst, som artikel 19, stk. 3, i statuttten for Den Europæiske Unions Domstol indgår i, og hvor det udtrykkeligt fremgår, at den juridiske repræsentation af en part, som ikke er omhandlet i statuttens artikel 19, stk. 1 og 2, kun kan varetages af en advokat, mens de parter, der er omhandlet i statuttens artikel 19, stk. 1 og 2, kan repræsenteres af en befuldmægtiget, som i givet fald kan bistås af en rådgiver eller en advokat (dom af 4.2.2020, Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 60).
- 63 Denne betragtning underbygges af formålet med, at en advokat skal repræsentere de parter, der ikke er omhandlet i artikel 19, stk. 1 og 2, i statuttten for Den Europæiske Unions Domstol, som består i dels at undgå, at private parter fører deres egen sag uden at benytte en mellemmand, dels at garantere, at juridiske personer forsvares af repræsentanter, der er tilstrækkeligt distancerede fra de juridiske personer, som de repræsenterer (dom af 4.2.2020, Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 61 og den deri nævnte retspraksis).
- 64 Domstolen har i denne forbindelse fremhævet, at selv om formålet med en advokats repræsentationsopgave som omhandlet i artikel 19, stk. 3 og 4, i statuttten for Den Europæiske Unions Domstol skal udøves på baggrund af hensynet til en forsvarlig retspleje, består formålet med denne opgave især i på bedste vis at beskytte og forsvare fuldmagtsgiverens interesser i fuld uafhængighed og under overholdelse af loven og de faglige og etiske regler (jf. i denne retning dom af 4.2.2020, Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 62).
- 65 Det er korrekt, at begrebet advokatens »uafhængighed« oprindeligt blev anvendt i forbindelse med fortrolighed af dokumenter i konkurrencesager, idet retspraksis, som nævnt i den appellerede kendelses præmis 53 og 63, i denne henseende har præciseret, at advokaten er en juridisk rådgiver, og at det er den pågældendes opgave i retsplejens overordnede interesse at yde den juridiske bistand, som klienten har behov for (jf. i denne retning dom af 18.5.1982, AM & S Europe mod Kommissionen, 155/79, EU:C:1982:157, præmis 24, og af 14.9.2010, Akzo Nobel Chemicals og Akcros Chemicals mod Kommissionen m.fl., C-550/07 P, EU:C:2010:512, præmis 42). Det skal ikke desto mindre bemærkes, at betydningen af dette begreb har udviklet sig med hensyn til repræsentation ved Unionens retsinstanser, idet det fremherskende kriterium i denne henseende nu er beskyttelse og forsvaret af klientens interesser under overholdelse af gældende lov og faglige og etiske regler (jf. i denne retning dom af 4.2.2020, Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 62).
- 66 I henhold til Domstolens praksis defineres uafhængighedskravet nemlig ikke kun negativt, dvs. ved en henvisning til, at der ikke foreligger et ansættelsesforhold, men ligeledes positivt ved henvisning til de faglige forpligtelser (jf. i denne retning dom af 4.2.2020, Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 63 og den deri nævnte retspraksis).
- 67 Som Retten præciserede i den appellerede kendelses præmis 54, forudsætter kravet om advokatens uafhængighed i den specifikke sammenhæng, som artikel 19 i statuttten for Den Europæiske Unions Domstol indgår i, således nødvendigvis, at advokaten ikke er knyttet til klienten gennem et ansættelsesforhold.

- 68 Som Retten desuden bemærkede i den appellerede kendelses præmis 55, finder denne argumentation i lige så høj grad anvendelse på en situation, hvor en advokat er ansat af en enhed, der er tilknyttet den part, som advokaten repræsenterer (dom af 6.9.2012, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej mod Kommissionen, C-422/11 P og C-423/11 P, EU:C:2012:553, præmis 25).
- 69 Hvad angår den positive definition af begrebet »uafhængighed«, der påhviler advokaten, har Domstolen udtrykkeligt fremhævet, at denne pligt til uafhængighed ikke skal forstås som det forhold, at der ikke foreligger en forbindelse til dennes klient, men forbindelser, der åbenlyst er til skade for dennes evne til at udføre sin forsvarsopgave, der består i på bedste vis at tjene sin klients interesser under overholdelse af loven og de faglige og etiske regler (jf. i denne retning dom af 4.2.2020, Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 62-64).
- 70 Det er i lyset af ovenstående betragtninger, at spørgsmålet om, hvorvidt det første og det andet appelanbringende i sag C-529/18 P og det andet appelanbringende i sag C-531/18 P er velbegrundede, skal vurderes.
- 71 I denne forbindelse fastslog Retten i det væsentlige i den appellerede kendelses præmis 54 og 55, at hvad angår bedømmelsen af advokatens uafhængighed skal situationen for en advokat, der er bundet af en civilretlig kontrakt med sagsøgeren, sidestilles med et ansættelsesforhold, som indebærer, at advokaten ikke er uafhængig.
- 72 Som Domstolen allerede har fastslået, er den blotte omstændighed, at der foreligger et civilretligt retsforhold mellem en advokat og dennes klient, imidlertid ikke tilstrækkelig til at antage, at denne advokat befinder sig i en situation, der klart skader vedkommendes mulighed for at forsvare sin klients interesser under overholdelse af uafhængighedskriteriet (jf. i denne retning dom af 4.2.2020, Uniwersytet Wrocławski og Polen mod REA, C-515/17 P og C-561/17 P, EU:C:2020:73, præmis 66 og 67).
- 73 Desuden foretog Retten en fejlagtig fortolkning af uafhængighedskriteriet som omhandlet i artikel 19 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, idet den i den appellerede kendelses præmis 57 fastslog, at kravet om at være repræsenteret af en uafhængig tredjemand ikke kan opfattes som et krav, der alene har til formål at udelukke, at fuldmagtsgiveren repræsenteres af sine ansatte eller af personer, der er økonomisk afhængige af denne, men at det udgør et mere generelt krav, hvis overholdelse skal undersøges i hver enkelt sag.
- 74 Med henblik på at tage hensyn til formålet med en advokats repræsentationsopgave skal det krav om uafhængighed, der i henhold til EU-retten er pålagt repræsentanterne for de ikke-privilegerede parter, nemlig fortolkes således, at tilfælde med afvisning som følge af manglende repræsentation begrænses til situationer, hvor det er åbenbart, at advokaten ikke er i stand til at udføre sin forsvarsopgave, der består i på bedste vis at tjene sin klients interesser, således at advokaten må udelukkes i klientens interesse.
- 75 Det skal imidlertid bemærkes, at såfremt Rettens doms præmisser afslører en tilsidesættelse af EU-retten, men konklusionen er baseret på andre retlige grunde, må appellen forkastes (dom af 22.9.2020, Østrig mod Kommissionen, C-594/18 P, EU:C:2020:742, præmis 47 og den deri nævnte retspraksis).

- 76 I det foreliggende tilfælde er det ubestridt, at PJ, der er advokat, og som sideløbende udøver virksomhed på området for udstedelse af varemærkelicenser, har givet advokatfirmaet Z, hvilket selskab udøver liberalt erhverv, og i hvilket han er en af de to stiftende partnere, fuldmagt til at repræsentere sig i forbindelse med en retssag vedrørende et varemærke, som han er indehaver af, og at advokat S., der er medarbejder i det nævnte advokatfirma, har fået til opgave at repræsentere selskabet.
- 77 Efter i den appellerede kendelses præmis 62 og 63 at have analyseret advokatfirmaet Z's struktur og dets beslutningsproces, konkluderede Retten i kendelsens præmis 63, at PJ udøvede en effektiv kontrol med firmaets beslutninger vedrørende S., og at denne omstændighed bevirker, at S. til trods for, at hun er undergivet de fagetiske forpligtelser for advokathvervet, ikke har samme grad af uafhængighed over for PJ som en advokat, der er ansat på et andet advokatkontor end det, hvor dennes klient er partner.
- 78 Det skal i denne forbindelse fastslås, at det forhold, der knytter S. til advokatfirmaet, dvs. til PJ i sin egenskab af partner i dette advokatfirma, ikke umiddelbart kan kvalificeres som et ansættelsesforhold, der mangler fuld uafhængighed, således som det fremgår af denne doms præmis 66-68.
- 79 Det er nemlig velkendt, at advokaterhvervet kan udøves på forskellige måder, som kan strække sig fra en enkeltmandsadvokatpraksis til de store internationale firmaer. Det tilkommer de advokater, der indgår i en sammenslutning, at definere de nærmere bestemmelser for deres samarbejde, og deres kontraktforhold kan endog antage form af lønnet ansættelse, for så vidt som loven, de nationale faglige regler og de fagetiske regler, der finder anvendelse, tillader det. Det må antages, at en advokat, der er ansat i et firma, selv om den pågældende udøver sit erhverv inden for rammerne af en ansættelseskontrakt, opfylder de samme krav om uafhængighed som en advokat, der handler individuelt eller som partner i et firma.
- 80 Selv om en ansat advokat i et advokatfirma i princippet anses for at opfylde kravene om uafhængighed som omhandlet i artikel 19 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, herunder i det tilfælde, hvor den pågældende udøver sine funktioner inden for rammerne af en ansættelseskontrakt eller inden for rammerne af et andet underordningsforhold, skal der imidlertid foretages en sontring på grundlag af den repræsenterede klients situation.
- 81 Mens den situation, hvor klienten er en fysisk eller juridisk tredjepart i forhold til det advokatfirma, hvor den pågældende medarbejder udøver sit hverv, ikke rejser noget særligt spørgsmål om dennes uafhængighed, er situationen en anden, når klienten, en fysisk person, selv er partner og stiftende medlem af advokatfirmaet og derfor kan udøve en effektiv kontrol med medarbejderen. I sidstnævnte situation må det antages, at de forbindelser, der består mellem den ansatte advokat og den partner, der er klient, er af en sådan karakter, at de klart påvirker advokatens uafhængighed.
- 82 Henset til det ovenstående og ved ændring af begrundelsen skal det første og det andet appelanbringende i sag C-529/18 P og det andet appelanbringende i sag C-531/18 P forkastes som ugrundede.

Det tredje appelanbringende i sag C-529/18 P og det tredje appelanbringende i sag C-531/18 P

Parternes argumentation

- 83 PJ har med sit tredje appelanbringende i sag C-529/18 P vedrørende en tilsidesættelse af chartrets artikel 47, stk. 1 og 2, gjort gældende, at den brede fortolkning, som Retten anlagde, har vigtige følgevirkninger ikke blot for den frie udøvelse af advokaterhvervet i Europa, men også for borgernes grundlæggende rettigheder, eftersom de fratages en effektiv retsbeskyttelse. Den argumentation, som PJ har lagt til grund i sit tredje appelanbringende i sag C-531/18 P, er i det væsentlige identisk.
- 84 PJ har gjort gældende, at den appellerede kendelse tilsidesætter retten til en effektiv retsbeskyttelse, for så vidt som denne ret sikrer en effektiv adgang til domstolsprøvelse. PJ har i denne forbindelse forklaret, at hvis Retten rettidigt havde underrettet selskabet om, at der eventuelt forelå en ulovlighed ved den juridiske repræsentation, ville det have været muligt for PJ at give en anden advokat fuldmagt inden for fristen.
- 85 Både Erdmann & Rossi og EUIPO er af den opfattelse, at der i det foreliggende tilfælde ikke foreligger nogen tilsidesættelse af retten til en effektiv retsbeskyttelse.

Domstolens bemærkninger

- 86 Det bemærkes i denne henseende, at princippet om en effektiv retsbeskyttelse af borgernes rettigheder som sikret ved EU-retten, hvortil der også henvises i artikel 19, stk. 1, andet afsnit, TEU, udgør et generelt princip i EU-retten, som udspringer af medlemsstaternes fælles forfatningstraditioner, og som også kommer til udtryk i chartrets artikel 47 (jf. i denne retning dom af 5.11.2019, ECB m.fl. mod Trasta Komerbanka m.fl., C-663/17 P, C-665/17 P og C-669/17 P, EU:C:2019:923, præmis 55 og den deri nævnte retspraksis).
- 87 Den effektive retsbeskyttelse af en fysisk person som PJ, der er indehaver af et varemærke, der er genstand for en ugyldighedsbegæring, er sikret ved den ret, som en sådan person har til at anlægge sag ved Unionens retsinstanser til prøvelse af afgørelsen om annulation truffet af appelkammeret ved EUIPO.
- 88 Hvad angår mulighederne for berigtigelse fremgår det af Domstolens praksis, at selv om det er korrekt, at statuten for Den Europæiske Unions Domstol og Rettens procesreglement giver mulighed for at berigtige en stævning, der ikke opfylder visse formkrav, forholder det sig ikke desto mindre således, at den manglende iagttagelse af forpligtelsen til at lade sig repræsentere af en advokat med møderet for en ret i en medlemsstat eller en anden stat, som er part i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, ikke optræder blandt de krav, der kan være genstand for en berigtigelse efter søgsmålsfristens udløb i overensstemmelse med denne statuts artikel 21, stk. 2, og dette procesreglements artikel 44, stk. 6 (nu artikel 78, stk. 6) (kendelse af 27.11.2007, Diy-Mar Insaat Sanayi ve Ticaret og Akar mod Kommissionen, C-163/07 P, EU:C:2007:717, præmis 26, og af 20.2.2008, Comunidad Autónoma de Valencia mod Kommissionen, C-363/06 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2008:99, præmis 34).

- 89 I henhold til artikel 55, stk. 3, i Rettens procesreglement er det ganske vist muligt at udpege en ny repræsentant for en part, når Retten beslutter at udelukke den person, som oprindeligt er blevet udpeget, fordi denne finder, at partens adfærd, som fastsat i procesreglementets artikel 55, stk. 1, er uforenelig med Rettens værdighed eller med retsplejehensyn.
- 90 I et tilfælde som det, der er nævnt i denne doms præmis 81, er der imidlertid ingen bestemmelser i Rettens procesreglement eller i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, der forpligter Retten eller Domstolen til at underrette den, der har anlagt sag, eller at give vedkommende mulighed for at udpege en ny repræsentant under sagen.
- 91 Det følger af det ovenstående, at det tredje appelanbringende i sag C-529/18 P og det tredje appelanbringende i sag C-531/18 P skal forkastes som ugrundet.

Det første appelanbringende i sag C-531/18 P

Parternes argumenter

- 92 Med det første appelanbringende i sag C-531/18 P har PC kritiseret Retten for at have fastslået, at det var uforment at træffe afgørelse om anmodningen om udskiftning til fordel for PC.
- 93 Erdmann & Rossi og EUIPO har påstået dette anbringende forkastet.

Domstolens bemærkninger

- 94 Eftersom lovligheden af Rettens afgørelse om afvisning af den af PJ anlagte sag med den begrundelse, at PJ ikke var repræsenteret på retmæssig vis, er blevet stadfæstet ved nærværende dom, skal det fastslås, at anmodningen om udskiftning har mistet enhver relevans, og at det er uforment at tage stilling til denne anmodning.
- 95 Det første appelanbringende i sag C-531/18 P skal derfor ligeledes forkastes.
- 96 Det fremgår af det ovenstående, at appellen skal forkastes i sin helhed.

Sagsomkostninger

- 97 I henhold til artikel 184, stk. 2, i Domstolens procesreglement træffer Domstolen afgørelse om sagsomkostningerne, såfremt appellen forkastes. Ifølge procesreglementets artikel 138, stk. 1, som i medfør af dette reglements artikel 184, stk. 1, finder anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagsomkostningerne, hvis der er nedlagt påstand herom.
- 98 Da Erdmann & Rossi og EUIPO har nedlagt påstand om, at PJ og PC pålægges at betale sagsomkostningerne, og PJ og PC har tabt sagen, bør det pålægges dem at betale sagsomkostningerne i nærværende appelsag og i sagen for Retten.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Tredje Afdeling):

1) Appellerne forkastes.

- 2) PJ betaler omkostningerne i sag C-529/18 P, såvel i forbindelse med nærværende appelsag som i sagen for Retten.**
- 3) PC betaler omkostningerne i sag C-531/18 P, såvel i forbindelse med nærværende appelsag som i sagen for Retten.**

Underskrifter